

Bijlage 4.

**Basisdocument Cultuurhistorie: OMEGAM,
Thematische studie Cultuurhistorie Recreatiegebied
Heerhugowaard-Zuid, september 2001.**

OMEGAM

THEMATISCHE STUDIE CULTUURHISTORIE RECREATIEGEBIED HEERHUGOWAARD-ZUID

Project: 1105347, fase 2

Opgesteld door : mevr. drs. A.M. Hopman
Gezien door : drs. A.L. de Jong
Opdrachtgever : gemeente Heerhugowaard
Datum : 4 september 2001

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. RANDVOORWAARDEN	1
3. GEVOLGDE METHODE	2
4. HUIDIGE SITUATIE	3
4.1 Ontstaansgeschiedenis	3
4.2 Verkavelingspatroon	4
4.3 Landschapsbeeld (visueel-ruimtelijke structuur)	4
5. WAARDERING	5
5.1 Het plangebied	5
5.2 Schermer	7
6. AUTONOME ONTWIKKELING	7
6.1 Inleiding	7
6.2 Autonome ontwikkeling	7
7. TOEKOMSTIGE SITUATIE	8
7.1 Inleiding	8
7.2 Historisch geografische aspecten	8
7.3 Architectuurhistorische objecten	10
7.4 Archeologische aspecten	11
7.5 Schermer	11
8. CONCLUSIE	12

BIJLAGEN

1. Cultuurhistorische verkenning
2. Weergave optimale situatie Zuidelijke Ontsluitingsweg
3. Literatuurlijst

Kwaliteitszorgsysteem:

De afdelingen bodem, geotechniek en veldwerk van OMEGAM voldoen aan de kwaliteitsnorm ISO-9002 (certificaatnummer 31529 van BVQI).

Het laboratorium van OMEGAM is ingeschreven in het STERLAB-register voor laboratoria onder nummers L86 en L167 voor gebieden als nader omschreven in de erkenning.

1. INLEIDING

Op verzoek van de gemeente Heerhugowaard is door OMEGAM een thematische studie cultuurhistorie uitgevoerd voor het toekomstige recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid. Deze thematische studie is uitgevoerd in het kader van het MER Recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid. Het doel van de thematische studie is om tot een, vanuit cultuurhistorisch oogpunt, optimale inrichting te komen.

Het structuurplan Heerhugowaard-Zuid vormt het uitgangspunt. De ideeën over de inrichting van het recreatiegebied zijn echter inmiddels verder gevorderd dan toen het structuurplan werd vastgesteld. Door toevoeging van deze ideeën, eventueel nog aangevuld met ideeën voortkomend uit de thematische studies, ontstaat een geoptimaliseerd voorkeursalternatief.

Voorts vormen de thematische studies de basis om tot een Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA) te komen.

2. RANDVOORWAARDEN

Het Structuurplan Heerhugowaard-Zuid is op 13 juni 2000 vastgesteld in de gemeenteraad van Heerhugowaard. Hiermee was het, op de datum van bekendmaking van de startnotitie, het laatst vastgestelde plan met betrekking tot de inrichting van het Recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid.

De beleidsvoornemens van dit structuurplan volgen de beleidsvoornemens uit de Globaal Ruimtelijke Verkenning, aangevuld met de nieuwe inzichten die zijn voortgekomen uit de Programma's van Eisen voor het Recreatiegebied en het Stedelijk gebied.

Het doel van het structuurplan is onder meer om ruimtelijke en functionele kaders te bieden voor de realisatie van het stedelijke en recreatieve gebied. Met de vaststelling van het structuurplan zijn randvoorwaarden voor het verdere proces gesteld. Het structuurplan wordt dan ook als uitgangspunt voor het MER genomen. De ruimte die er nog is voor de ontwikkeling van alternatieven wordt afgeleid uit de structuurplan-kaart en de bijbehorende tekst. Benadrukt wordt dat het in het structuurplan gaat om het bieden van ruimtelijke en functionele kaders. Op dat niveau is het structuurplan dan ook bepalend. Op lager niveau (bij voorbeeld de exacte ligging van de Zuidelijke Ontsluitingsweg) is het structuurplan indicatief.

Op de kaart bij het structuurplan is aangegeven welke functies op welke plek worden gesitueerd. Hiermee liggen de grenzen van de deelgebieden en de voorziene functies vast. De tekst van het structuurplan is met betrekking tot de inrichting van het gebied op punten gedetailleerder. Zo wordt voor het Huygendijkbos in de tekst aangegeven dat er grondlichamen en uitkijkposten zullen worden gerealiseerd. Deze elementen zijn echter op de kaart niet aangegeven. Als uitgangspunt voor de thematische studie geldt dat rekening is gehouden met de realisatie van deze elementen maar dat de wijze waarop deze elementen worden uitgevoerd (locatie en vorm), nog flexibel is.

Ook de nadere invulling zoals deze in het Recreatief Programma van Eisen (RPvE) is aangegeven, wordt niet maatgevend geacht.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 1 van 12

3. GEVOLGDE METHODE

De thematische studie "cultuurhistorie" heeft als doel aan te geven op welke wijze de aanwezige cultuurhistorische elementen optimaal in het plan kunnen worden ingepast. Hierbij staat een optimale inrichting gelijk aan een inrichting die maximaal scoort bij toetsing aan de eerder geformuleerde toetsingscriteria. De toetsingscriteria zijn reeds geformuleerd tijdens de eerste fase van het MER en betreffen:

1. kenmerkendheid,
2. zeldzaamheid,
3. gaafheid,
4. informatief karakter.

ad 1.

Met kenmerkendheid wordt in deze studie bedoeld op de eenheid die het object vormt met de omgeving; hoe het omschreven object past in het landschap. Dit criterium hangt daarmee sterk samen met hoe het object en de omgeving beleefd worden.

ad 2.

Of een object zeldzaam is, hangt af van het schaalniveau waarop dit beoordeeld wordt. Zo kunnen op regionaal niveau objecten veelvuldig voorkomen terwijl zij op internationaal niveau als zeldzaam dienen te worden aangemerkt.

ad 3.

Gaafheid op zich maakt een object niet waardevol. Gaafheid is van belang wanneer het object vanwege één van de andere criteria als waardevol is aangemerkt. In dat geval geldt, hoe gaver het object hoe waardevoller.

ad 4.

Ook het informatieve karakter van het omschreven object is meegenomen als toetsingscriterium. Hiermee wordt bedoeld op het belang van het object bij de reconstructie van de (ontstaans)geschiedenis van het cultuurhistorische landschap; oftewel in hoeverre het object iets verteld over het verleden.

Door middel van literatuurstudie en gesprekken met belangenorganisaties (met name de Werkgroep Monumenten Heerhugowaard) is nagegaan op welke wijze zo goed mogelijk aan bovengestelde doelen kan worden voldaan. Hierbij zijn de opmerkingen zoals deze in de richtlijnen en in de inspraakreacties zijn aangegeven in ogenschouw genomen. Ook is aangegeven in hoeverre de reeds genomen besluiten een belemmering vormen om tot versterking en optimale inpassing conform de opmerkingen in de richtlijnen en inspraakreacties, te komen.

De Werkgroep Monumenten heeft een belangrijke bijdrage aan de studie geleverd door een cultuurhistorische verkenning voor het plangebied van het recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid uit te voeren. De resultaten van deze verkenning zijn in het onderhavige rapport als bijlage 1 opgenomen.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 2 van 12

4. HUIDIGE SITUATIE

4.1 Ontstaansgeschiedenis

De polder Heerhugowaard is in 1631 drooggelegd.

In het oude land werden dijken aangelegd en ringvaarten gegraven. Daar het goedkoper was om de dijken en vaarten recht aan te leggen in plaats van de oevers van het meer te volgen, werden stukken van het oude land afgesneden. Deze delen "oud land" kwamen binnen de dijken te liggen, waarmee ze tot het poldergebied gingen behoren. Deze gronden noemde men destijds "Druiplanden". Zij onderscheiden zich nu nog door hun enigszins hogere ligging dan de voormalige meerbodem, de afwijkende kavelstructuur, en de afstekende vegetatie. Binnen het studiegebied bevindt zich aan de westzijde, tegen de Westerweg aan, het Druipland Butterhuizen.

Het omdijkte land (de polder) werd door windbemaling droog gehouden.

Doordat met de inpoldering van de Heerhugowaard dus verschillende "oude" landen binnen de dijk kwamen te liggen, was er op het moment van inpoldering al bewoning. De aanleg van een nieuw dorp was niet in de inpolderingsplannen opgenomen. Tot ver in de vorige eeuw heeft de Waard geen eigen kerk gehad en ontbrak het aan alle voorzieningen.

De uit de ringvaarten gegraven grond werd gebruikt om wegen en erven op te hogen. In het zuidelijk deel van de polder werden de hoofdwaterlopen (de **Oostertocht** en de **Westertocht**) aangelegd tussen twee evenwijdig lopende wegen (de **Middel Wech** en de **Hensbroecker Wech**, nu de **Jan Glijnisweg**). Rond de druiplanden, die als verhoging in het nieuwe gewonnen land oprezen, groef men sloten.

De druiplanden vormden hierdoor een sterk contrast met de strakke lijnen van de nieuwe polder.

Vermeldingswaardig is nog het feit dat Alkmaar alleen toestemming gaf tot inpoldering, indien de belangrijke verbindingswegen richting kaasstad werden aangelegd. Hierdoor is de knik halverwege de Middenweg ontstaan.

Deze hoofdstructuur wijzigde in de 18^e en 19^e eeuw niet en is nog steeds herkenbaar.

Wat de bebouwing in de polder Heerhugowaard betreft, is bekend dat men voor 1631 houten stolpen bouwde. Daarna werden de boerderijen en herenhuizen vermoedelijk deels in (rode) baksteen uitgevoerd in de vorm van een *Westfriese stulp*.

Het heeft tot de 20e eeuw geduurd voordat de polder grote ontwikkelingen doormaakte. In 1807 telde de Waard 632 personen. Pas na de eerste wereldoorlog, met de komst van kunstmest nam de welvaart en zo ook het bevolkingsaantal in de polder Heerhugowaard toe.

Bestaande boerderijen kregen een 'facelift' en werden voorzien van siermetselwerk in neo-renaissance-, Jugendstil-, Art-Déco-stijl of later in de stijl van de Amsterdamse-School. Patriciërswoningen, kerken, (melk)fabrieken, fietsen- en wagenmakerijen verzezen.

Tot de jaren '60 bleef de agrarische structuur behouden.

Na 1960 vond de tweede grote bouwexplosie plaats. Het heeft Heerhugowaard het moderne gezicht gegeven, hoewel het oorspronkelijke verkavelingspatroon in grote lijnen nog aanwezig is.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 3 van 12

4.2 Verkavelingspatroon

In hoofdlijnen kreeg het gebied, na drooglegging, in de 17e eeuw z'n vorm. De ontsluitingswegen werden noordoost-zuidwest georiënteerd. Vervolgens werden er langs de wegen boerderijen gebouwd en vond ontginning loodrecht op deze wegen plaats. Dit patroon is vandaag de dag nog duidelijk in het landschap herkenbaar. Het kavelpatroon is planmatig en regelmatig van opzet en wordt omschreven als moderne verkaveling.

De moderne rationele verkaveling ontstond vooral in en na de zeventiende eeuw, onder meer bij de drooglegging van plassen, meren en zeegaten in Holland en Zeeland. Het is een indeling die leidde tot het ontstaan tot grote vierkante of rechthoekige kavels, waarvan de grootte en de slootafstand werden bepaald door bodemgebruik en waterstaatkundige ligging.

De maatvoering van de perceelindeling wijkt in Heerhugowaard af van andere droogmakerijen. In oudere polders is de perceelindeling in vierkante blokken van 1850 bij 1850 m afgeleid van de Italiaanse renaissance-maten. De in de Heerhugowaard gebruikte rechthoekige blokken van twee bij drie kilometer wijzen op een maatvoering uit de barok.

4.3. Landschapsbeeld (visueel-ruimtelijke structuur)

Karakteristiek voor de visueel-ruimtelijke opbouw van de polder Heerhugowaard als geheel zijn in de eerste plaats de Ringvaart en de Ringdijk die de polder omringen. De dijk markeert duidelijk het verschil tussen de *hooggelegen boezem* en de *laaggelegen polder*. De dijk vormt de *fysieke begrenzing* van de polder en van de daarin gelegen Bovenlanden (oftewel Druiplanden). In de polder vormen beplante wegen, verspreide bebouwing en erfbeplanting de massa-elementen.

Naast de dijk is ook de doorsnijding van de polder Heerhugowaard door lange bebouwingslinten en beplantingslijnen langs de oude verbindingswegen (Middenweg, Veenhuizerweg, Jan Glijnsweg en Rustenburgerweg) een belangrijk kenmerk van de visueel-ruimtelijke structuur.

Vóór de uitbreiding van het dorp Heerhugowaard vormde de polder een duidelijke ruimtelijke eenheid. Ten gevolge van de omvangrijke uitbreiding van dit oorspronkelijke kerndorp en door de spoorlijn Alkmaar-Hoorn wordt de Heerhugowaard nu ruimtelijk opgedeeld in twee gebieden: een noordelijk en een zuidelijk deel.

Het plangebied, het zuidelijke deel van de polder Heerhugowaard, wordt gekarakteriseerd door:

- lijnvormige bebouwings- en beplantingselementen (noordoost-zuidwest-oriëntatie),
- Een rechthoekig wegenpatroon waarvan de hoofdwegen zuidwest-noordoost en noordwest-zuidoost gericht zijn,
- een modern verkavelingspatroon,
- grootschaligheid; open ruimten met een duidelijk herkenbare hoofdrichting (noordoost-zuidwest gericht) en maten tot 2000 m. Op enkele plekken doorsnijden beplantingselementen de open ruimten.

Het studiegebied wordt aan de westzijde visueel begrensd door de dijk langs het Kanaal Alkmaar-Kolhorn en aan de zuidzijde door de Huygendijk. Naar het noordoosten toe wordt de blik afgevangen door de nieuwbouw van Heerhugowaard. De Middenweg en de Jan Glijnsweg belemmeren door de aanwezige bomenrijen en bebouwing het zicht in zuidoostelijke of noordwestelijke richting. Daar de bomen langs de Middenweg aan weerszijden onder meer uit een rij regelmatig aangeplante populieren bestaat, vormt de

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 4 van 12

Middenweg visueel een strakke grens in het landschap. De beplanting langs de Jan Glijnisweg bestaat voornamelijk uit de erfbeplantingen bij de boerderijen. Hierdoor is er langs de Jan Glijnisweg een onderbroken scheidingslijn tussen het studiegebied en het achterliggende terrein ontstaan.

5. WAARDERING

5.1 Het plangebied

In de 80-er jaren is door de Werkgroep Landschapstypologie, die opereerde onder auspiciën van de Natuurwetenschappelijke commissie van de Natuurbeschermingsraad, Nederland ingedeeld in 11 landschapstypen. Het betreft cultuurlandschappen waarbij de indeling heeft plaatsgevonden op basis van historisch-geografische hoofdkenmerken. Vervolgens zijn de landschapstypen gewaardeerd.

Bij de waardering hebben de volgende kenmerken meegewogen:

- landelijke zeldzaamheid,
- gaafheid,
- kenmerkendheid,
- ouderdom,
- samenhang,
- diversiteit.

De polder Heerhugowaard-Zuid is ingedeeld bij de droogmakerijen. De belangrijkste historisch-landschappelijke waarde van de droogmakerijen is gelegen in de samenhang tussen bebouwing, percelering en het stelsel van wegen, waterlopen en dijken. De hoofdkenmerken van droogmakerijen zijn:

- een percelering van regelmatige stroken en blokken,
- een verspreid nederzettingspatroon,
- weteringen en ringvaarten als waterlopen,
- rechte wegen in een regelmatig patroon,
- aanwezigheid van omringdijken of binnenwaterkerende dijken.

Op landelijk niveau worden droogmakerijen niet als zeldzaam aangemerkt. Op internationaal niveau kennen de Nederlandse droogmakerijen ruime belangstelling. Hierbij zijn vooral de grotere droogmakerijen populair, zoals de Noord-Oostpolder, Flevoland en De Beemster.

Dat droogmakerijen ook buiten Nederland voorkomen is voor een belangrijk deel te danken aan Nederlanders. Dat bepaalt vooral de betekenis van het landschap van de droogmakerijen in Nederland. Ze hebben een voorbeeldfunctie vervuld. Die voorbeeldfunctie betreft zowel het landschap en de toegepaste landschapsarchitectuur als de waterstaatkundige en planologische aspecten. Om die reden moet aan de Nederlandse droogmakerijen (in z'n algemeenheid) grote betekenis worden toegekend.

Binnen het landschap van de droogmakerijen neemt de polder Heerhugowaard echter geen bijzondere plaats in. In het kader van de Nota Belvedere zijn Belvedere-gebieden aangewezen. Dit zijn gebieden met een hoge gecombineerde cultuurhistorische waarde. De polder Heerhugowaard komt niet op deze lijst voor. In de lijst is de naastgelegen Schermer wel opgenomen (zie ook paragraaf 5.2).

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 5 van 12

Binnen het plangebied zijn wel objecten aan te wijzen die een sectorale cultuurhistorische waarde bevatten. Ten behoeve van het MER heeft de Stichting Werkgroep Monumenten Heerhugowaard de cultuurhistorische waarden in het plangebied in kaart gebracht (Cultuurhistorische verkenning Recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid; H.E. Komen, April 2001). Deze verkenning is als bijlage I bij het onderhavige rapport gevoegd.

In de verkenning van de Stichting Werkgroep Monumenten Heerhugowaard wordt onderscheid gemaakt in historisch-geografische objecten, architectuurhistorische objecten en archeologische objecten. In onderstaande tabellen worden de objecten opgesomd en wordt aangegeven op basis van welk criterium het object als waardevol is aangemerkt. Hierbij worden de toetsingscriteria zoals vermeld in hoofdstuk 3, gehanteerd.

Overzicht historisch geografische objecten en het waardebepalende criterium

aspect	criteria
Droogmakerij als geheel, de hoofdlijnen	kenmerkendheid
Middenweg-Zuid	kenmerkendheid zeldzaamheid (op regionaal niveau)
Druiplanden	zeldzaamheid informatie over de (ontstaans)geschiedenis
Molenland	zeldzaamheid informatie over de (ontstaans)geschiedenis
Huygendijk*	kenmerkendheid informatie over de (ontstaans)geschiedenis

- * De Huygendijk is onderdeel van een provinciaal monument. Tevens ligt de Huygendijk op de grens met de Schermer en maakt hierdoor onderdeel uit van het Belvedere-gebied de Schermer (zie ook paragraaf 5.2).

Overzicht architectuurhistorische objecten en het waardebepalende criterium

aspect	criteria
Huygendijk 11*	zeldzaamheid kenmerkendheid gaafheid
Huygendijk 17*	zeldzaamheid kenmerkendheid gaafheid
Huygendijk 25	kenmerkendheid
Jan Glijnisweg 1/1a	kenmerkendheid
Jan Glijnisweg 9	kenmerkendheid
Middenweg 1	kenmerkendheid
Middenweg 6	zeldzaamheid kenmerkendheid

- * Huygendijk 11 en 17 zijn ook genoemd in het Monumenten Inventarisatieproject Noord-Holland

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn 6 van 12

Archeologische aspecten

Het Druipland Butterhuizen in de Noordwesthoek van het plangebied is oud land. Op dit oude land heeft reeds voor de inpoldering bewoning plaatsgevonden. Mogelijk bevinden zich nog restanten van de bewoning in de bodem.

Ter plaatse van het oude Molenland hebben sinds de inpoldering in 1631 tot halverwege de tweede helft van de 19e eeuw enkele molens gestaan. Zeer waarschijnlijk zijn de fundamenteën van de molens nog aanwezig.

5.2 Schermer

De droogmakerij de Schermer grenst aan de zuidkant aan het plangebied. In deze paragraaf worden alleen de van belang zijnde cultuurhistorische aspecten van de Schermer behandeld.

In de Nota Belvedere is De Schermer aangewezen als Belvedere-gebied omdat het een gebied is met hoge gecombineerde cultuurhistorische waarden.

In de Schermer zijn de kenmerkende objecten, elementen en structuren zeer gaaf en goed herkenbaar aanwezig in een sterke onderlinge samenhang. De Schermer is de laatste van de grote droogmakerijen die in 1635 werd drooggelegd. Na de drooglegging is de Schermer ingericht met een zeer regelmatig patroon van wegen en percelen.

De samenhangende structuren, elementen en kenmerken in het droogmakerijlandschap van de Schermer zijn:

- de regelmatige, losse lintbebouwing langs vaarten en wegen,
- het rationele, orthogonale verkavelings- en wegenpatroon en de relatief grote kavels van gelijke afmeting,
- de ringdijken in contrast met de openheid van de droogmakerij zelf,
- de vaarten en tochten,
- de molens, molenplaatsen en (voormalige) molengangen,
- de boerderijen van het stoltype en boerenerven met karakteristieke dubbele singels en kleine boomgaardjes.

Het is met name de totale samenhang van cultuurhistorische elementen en structuren die de onderbouwing geeft van de zeer hoge cultuurhistorische waarde van de droogmakerij de Schermer in zijn totaliteit.

6. AUTONOME ONTWIKKELING

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen beschreven die naar verwachting zullen plaatsvinden indien het recreatiegebied niet wordt gerealiseerd. Hierbij wordt er van uitgegaan dat de woningbouw zoals deze is voorzien in de polder Heerhugowaard-Zuid en beschreven in het structuurplan, wel doorgang vindt.

6.2 Autonome ontwikkeling

Indien het recreatiegebied niet wordt gerealiseerd en het gebruik van het terrein wordt voortgezet zoals dat heden ten dage plaatsvindt, zullen de in het plangebied aanwezige cultuurhistorisch waardevolle objecten in stand worden gehouden op een gelijke wijze als nu het geval is. Dit betekent in feite dat de aanwezige objecten op zich niet worden beschadigd.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 7 van 12

De omgeving zal echter drastisch veranderen. Door realisatie van het centraal gelegen "wooneiland", komen de objecten in een landschap dat zijn kenmerkendheid voor een deel verliest. De directe omgeving van de objecten blijft gelijk, de bebouwingsgrens rukt echter op. Dit effect is vooral voor de objecten die mede vanwege de ligging in het landschap (kenmerkendheid) als waardevol zijn aangemerkt, van belang. Deze waarde wordt immers aangetast. Hiermee betreft het vooral de architectuurhistorische objecten. Daarnaast wordt door de autonome ontwikkeling de herkenbaarheid van de structuur (en dus de kenmerkendheid van de droogmakerij als geheel) aangetast.

7. TOEKOMSTIGE SITUATIE

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt voor de afzonderlijke objecten aangegeven wat de effecten van de realisatie van het recreatiegebied (conform het structuurplan), zullen zijn. Tevens wordt aangegeven of optimalisatie mogelijk is. Bij de beschrijving van de mogelijkheden tot optimalisatie is ook het beleid, zoals dit is uitgestippeld in de Nota Belvedere, van belang. De centrale doelstelling van deze Nota luidt:

"De cultuurhistorische identiteit wordt sterker richtinggevend voor de inrichting van de ruimte en het rijksbeleid zal daarvoor goede voorwaarden scheppen." Deze hoofddoelstelling wordt vertaald in zes doelen waarvan de volgende twee van belang zijn voor het plangebied:

- Het erkennen en herkenbaar houden van cultuurhistorische identiteit in zowel het stedelijke als landelijke gebied, als kwaliteit en uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen,
- Het verspreiden en toegankelijk maken van de kennis over cultuurhistorie, alsmede het stimuleren van de kansen van cultuurhistorie als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting en het ontwerp.

Voorts wordt in de Nota Belvedere het volgende aangegeven:

Recreatie en toerisme is een sector die sterk groeiende is. Verankering van cultuurhistorie in het ruimtelijk beleid is een kansrijke optie voor integratie met recreatie en toerisme. Door toenemende welvaart en vrije tijd neemt de hoeveelheid tijd gespendeerd aan recreatief-toeristische activiteiten toe. Dit geldt zowel voor de Nederlander als ook voor de inwoner van de meeste Europese landen.

(Cultuur)landschap en cultuurhistorische bezienswaardigheden vormen, naast natuur, een belangrijke basis voor de recreatieve en toeristische kwaliteit van gebieden. Landschap, bos, natuurterreinen en cultuurhistorie vormen samen een aantrekkelijk geheel dat met name geschikt is voor routegebonden vormen van recreatie, recreatief medegebruik en dag- en verblijfsrecreatie.

Voor het plangebied geldt dat er kansen liggen in de koppeling van aanwezige cultuurhistorische waarden aan het toekomstig recreatieve gebruik.

7.2 Historisch geografische aspecten

De hoofdlijnen van de droogmakerij

Binnen het plangebied worden de hoofdlijnen van de droogmakerij behouden. De hoofdassen Middenweg, Oostertocht en Jan Glijnisweg blijven duidelijk zichtbaar in de plannen aanwezig. De oriëntatie van de nieuw aan te leggen Zuidelijke Ontsluitingsweg en de oriëntatie van de nieuw aan te leggen tocht tussen de

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 8 van 12

Westerweg en de Oostertocht sluiten echter niet aan bij de oorspronkelijke hoofdlijnen van de polder. Het is, vanuit cultuurhistorisch oogpunt, dan ook wenselijk om de Zuidelijke Ontsluitingsweg langs de lijnen van het oorspronkelijke verkavelingspatroon te laten lopen. Daar de tocht inmiddels niet meer in de plannen is opgenomen, wordt hier verder niet op ingegaan.

De Huygendijk, die een kenmerkend element is van de polder, zal gedeeltelijk uit het zicht worden onttrokken door het Huygendijkbos. Hiermee wordt de kenmerkendheid van de polder als geheel aangetast. Optimalisatie zou dan ook kunnen bestaan uit vervanging van het bos door een lagere begroeiing. Dit is echter alleen optimalisatie indien er vanuit gegaan wordt dat behoud van het landschap van de droogmakerij het meest gewenst is. Immers, een bosgebied met daarachter een waterpartij refereert aan de historische situatie van voor de inpoldering in 1631. Voor 1631 bestond de Huygendijk uit een wadachtig landschap bedekt met bosschages en omringd door water. Dit was de enige toegang vanuit het westen naar West-Friesland. Het terugbrengen van dit landschap is dan ook als winstpunt op te vatten.

Middenweg-Zuid

In het structuurplan wordt rekening gehouden met behoud van de Middenweg-Zuid, zonder aantasting van de waarden. Een verdere optimalisatie is niet aan de orde.

De Druiplanden

De druiplanden worden behouden. Naar verwachting wordt bij realisatie van het voornemen wel het reliëf aangetast (uitgaande van de voorgestelde inrichting en het toekomstige gebruik); hiermee neemt de gaafheid van het object af. Optimalisatie zou kunnen worden gezocht in een uitvoering waarbij het reliëf minder schade wordt aangedaan. Dit wordt in ieder geval bereikt door

- het grondlichaam langs de Westerweg niet te realiseren,
- voorzieningen waarvoor egalisatie nodig is (b.v. het fietspad of de gebouwde voorziening) niet te realiseren
- activiteiten die tot egalisatie kunnen leiden (intensieve recreatie), hier niet te stimuleren.

Opgemerkt wordt dat het grondlichaam langs de Westerweg niet alleen de gaafheid van de Druiplanden aantast maar ook de kenmerkendheid omdat door aanwezigheid van dit lichaam de relatie tussen de Westerweg en de Druiplanden niet meer zichtbaar in het landschap aanwezig is.

Daar het deelgebied "De Druiplanden" in het structuurplan is aangewezen voor de functie "intensieve recreatie", is het gebruik voor deze locatie vastgelegd. Uit het structuurplan blijkt voorts dat het merendeel van de activiteiten zich op het zuidelijke deel van de Druiplanden concentreren (het zandstrand en de ligweiden). Dit deel is ook nu vrijwel vlak. Binnen de mogelijkheden die het structuurplan biedt, is het aan te bevelen om in ieder geval het noordelijk deel (het deel met het meeste reliëf) vrij van verstorende activiteiten te houden. Dit betekent dat de inpassing van het voorziene fietspad zorgvuldig dient plaats te vinden (b.v. geen boulevard-achtig fietspad). Ook voor het grondlichaam betekent dit dat indien dit wordt gerealiseerd, dat dit zich tot het vlakkere deel moet beperken (dus tot net ten noorden van het breedste deel van de Druiplanden). Op deze manier wordt in ieder geval het meest waardevolle deel van de Druiplanden behouden.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 9 van 12

Het oude Molenland

De voorziene Zuidelijke Ontsluitingsweg tast het reliëf van het molenland aan. Tevens wordt het molenland versnipperd. Door aanleg van de weg worden de gaafheid en de kenmerkendheid van het oude Molenland aangetast. Optimalisatie zou kunnen bestaan uit het verleggen van de weg op dusdanige wijze dat het Oude Molenland niet wordt doorsneden. Dit betekent dat de weg verlegd moet worden in noordelijke dan wel zuidelijke richting.

De volgende mogelijkheden zijn aanwezig:

1. de Zuidelijke Ontsluitingsweg wordt op korte afstand van en parallel aan de Huygendijk aangelegd,
2. de Zuidelijke ontsluitingsweg wordt vanaf het Nollencircuit richting de "punt" van het Molenland aangelegd waarbij de weg deze "punt" net mist.
3. de Zuidelijke ontsluitingsweg volgt het oorspronkelijke verkavelingspatroon van de polder waarmee het *dus geen rechte weg wordt maar een weg met enkele bochten.*

ad 1.

De eerstgenoemde optie heeft weliswaar het gevolg dat het Molenland niet wordt aangetast, het doorsnijdt echter wel de eenheid van Huygendijk, gemaal en Molenland. Deze drie afzonderlijke objecten vormen in feite gezamenlijk een eenheid. Hiermee wordt deze mogelijkheid niet wenselijk geacht.

ad 2.

Waarschijnlijk is dit de meest realistische optie, (zie ook bijlage 2). Tevens biedt deze optie kansen voor de stolpboerderijen of de percelen Huygendijk 11 en Jan Glijnisweg 1 (zie § 7.3)

ad 3.

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is het aan te bevelen de weg langs het oorspronkelijke verkavelingspatroon te laten lopen. Hiermee wordt aangesloten bij de oorspronkelijke structuur van de polder en wordt het Molenland in z'n geheel behouden. Tevens biedt dit kansen voor de stolpboerderijen op de percelen Huygendijk 11 en Jan Glijnisweg 1 (zie hieronder).

Huygendijk

De Huygendijk blijft behouden als object. Optimalisering is niet mogelijk.

7.3

Architectuurhistorische objecten

Met uitzondering van de stolpboerderijen Huygendijk 11 en Jan Glijnisweg 1 wordt geen van de architectuurhistorische objecten bedreigd.

Huygendijk 11 zal bij uitvoering van het structuurplan verdwijnen door de aanleg van het Nollencircuit en de Zuidelijke Ontsluitingsweg. Voorts wordt door de voorgestelde aanleg van de Zuidelijke Ontsluitingsweg de stolpboerderij op het perceel Jan Glijnisweg 1 bedreigd. Bij doortrekking van de weg zal namelijk ook deze boerderij moeten verdwijnen. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt het dan ook wenselijk geacht om de Zuidelijke Ontsluitingsweg een aangepaste route te laten volgen (zie hierboven). Aanvullend op bovenvermelde mogelijkheden voor aangepaste routes wordt aanbevolen om het Nollencircuit in noordelijke of westelijke richting op te schuiven of in het geheel te laten vervallen opdat ook de stolpboerderij Huygendijk 11 behouden wordt. Deze aanpassing kan zowel in geval van optie 2 als in geval van optie 3

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 10 van 12.

worden uitgevoerd.

Voorts wordt hier opgemerkt dat alle architectuurhistorische objecten hun waarde in het geheel of mede ontleen aan het criterium "kenmerkendheid". Deze kenmerkendheid wordt bepaald door de ligging van de boerderijen aan een weg of dijk en omringd door een open polderlandschap. Hoewel in het "nieuwe" landschap geen sprake meer zal zijn van weilanden, wordt door realisatie van de waterpartij geen afbreuk gedaan aan de openheid van het landschap. Hierdoor behouden de meeste stolpboerderijen de kenmerkende ligging in het landschap. Uitzonderingen hierop zijn het stoomgemaal langs de Huygendijk op nummer 17 en de stolpboerderij op perceel Huygendijk 25. Zowel het gemaal als de stolpboerderij zullen in de toekomstige situatie aan een bosgebied grenzen waardoor afbreuk wordt gedaan aan de kenmerkende ligging in het landschap. Optimalisatie voor deze twee objecten zou dientengevolge kunnen bestaan uit het aanpassen van de begroeiing op dit deelgebied in het zuiden van het plangebied. Hiermee wordt echter afbreuk gedaan aan een ander cultuurhistorisch aspect.

Dit bosgebied met de daarachter gelegen waterpartij refereert namelijk aan de historische situatie van voor de inpoldering in 1631. Voor 1631 bestond de Huygendijk uit een wadachtig landschap bedekt met bosschages en omringd door water. Dit was de enige toegang vanuit het westen naar West-Friesland.

7.4 Archeologische aspecten

Druiplanden

De mogelijk aanwezige archeologische waarden ter plaatse worden bij uitvoering van de plannen niet geschaad. Er zal immers niet worden gegraven op deze locatie. Ter plaatse van dit deelgebied liggen echter kansen die bij de voorziene wijze van uitvoering onbenut worden gelaten. Door meer over de archeologie ter plaatse te weten te komen, kan de bestaande kennis over de ontstaansgeschiedenis en het voormalige gebruik van het gebied worden uitgebreid. Deze kennis geeft vervolgens mogelijkheden bij de verdere invulling van het recreatiegebied. Een en ander sluit aan bij het huidige beleid zoals dit is verwoord in de Nota Belvedere.

Molenland

Ter plaatse van het Molenland bestaat de kans dat de aanwezige archeologische waarden gedeeltelijk worden beschadigd. Er treden risico's op zowel bij de aanleg van de weg als bij het gebruik. Daar de weg verdiept wordt uitgevoerd, zal er ook ter plaatse van het Molenland grond ontgraven worden. Daar verwacht mag worden dat aanwezige funderingen zich niet op grote diepte bevinden, worden deze (indien aanwezig) bij graafwerkzaamheden beschadigd dan wel geheel verwijderd.

Bij het gebruik van de weg kunnen trillingen de aanwezige funderingen aantasten.

Ook met betrekking tot de archeologie wordt het dan ook wenselijk geacht de Zuidelijke Ontsluitingsweg te verleggen. Daar komt bij dat verder kan worden geoptimaliseerd door de aanwezige waarden te onderzoeken en vervolgens, indien aanwezig, een plaats te geven in het recreatiegebied. Hierbij kan worden gedacht aan het zichtbaar maken van de nog aanwezige funderingen of door herbouw van de windmolens.

7.5 Schermer

Voor het naastgelegen gebied de Schermer geldt vooral dat het plaatsen van windmolens langs de Huygendijk het karakter van de polder sterk aantast (de kenmerkendheid wordt minder). Hoge windmolens staan in geen verhouding tot het kleinschalige verkavelingslandschap van de Schermer. Op dit punt wordt dan ook, vanuit cultuurhistorisch oogpunt, aanbevolen een andere locatie te zoeken voor de windmolens.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle	Rapport	1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 11 van 12

8. CONCLUSIE

Binnen de plannen voor het recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid kan optimalisatie, vanuit cultuurhistorisch oogpunt, worden behaald door:

- de inrichting van het deelgebied "De Druiplanden" zo te plannen dat geen of zo min mogelijk egalisatie noodzakelijk is,
- het grondlichaam in het deelgebied de Druiplanden niet te realiseren en in ieder geval niet op het noordelijke deel,
- de Zuidelijke ontsluitingsweg langs een aangepaste route te laten verlopen; bij voorkeur langs de lijnen van het oorspronkelijke verkavelingspatroon en rekening houdend met de stolpboerderij op Huygendijk 11 en het oude Molenland,
- het Nollencircuit niet aan te leggen of te verleggen ter behoud van de stolpboerdrij op het perceel Huygendijk 11; ook biedt dit kansen voor de boerderij op het perceel Jan Glijnisweg 1,
- inpassing van de aanwezige archeologische waarden in het landschap,
- het gehele plangebied aantrekkelijk te maken voor cultuurtoerisme,
- de windmolens buiten het landschapsbeeld van de Schermer te houden.

2001-09-04/AH/SL	Thematische studie cultuurhistorie recreatiegebied Heerhugowaard-zuid	
Controle		Rapport
		1105347/VO2
	Afdeling Bodem	Pgn. 12 van 12

Bijlage 1: Cultuurhistorische verkenning

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

RECREATIEGEBIED HEERHUGOWAARD-ZUID

Stichting Werkgroep Monumenten Heerhugowaard
April 2001
Heerhugowaard

H.E. Komen

INHOUDSOPGAVE

I. INLEIDING

Het gebied

Plannen inrichting Heerhugowaard-Zuid

Cultuurhistorische verkenning Recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid

II. HISTORISCH-GEOGRAFISCHE ASPECTEN

De droogmakerij

Middenweg-zuid

De druiplanden

Het oude Molenland

De Huygendijk

III. ARCHITECTUURHISTORISCHE ASPECTEN

Huygendijk 11

Huygendijk 17

Jan Glijnisweg 1/1A

Jan Glijnisweg 9

Middenweg 1

Middenweg 6

IV. ARCHEOLOGISCHE ASPECTEN

Het druipland Butterhuizen

Het oude Molenland

V. AANBEVELINGEN

I. INLEIDING

Het gebied

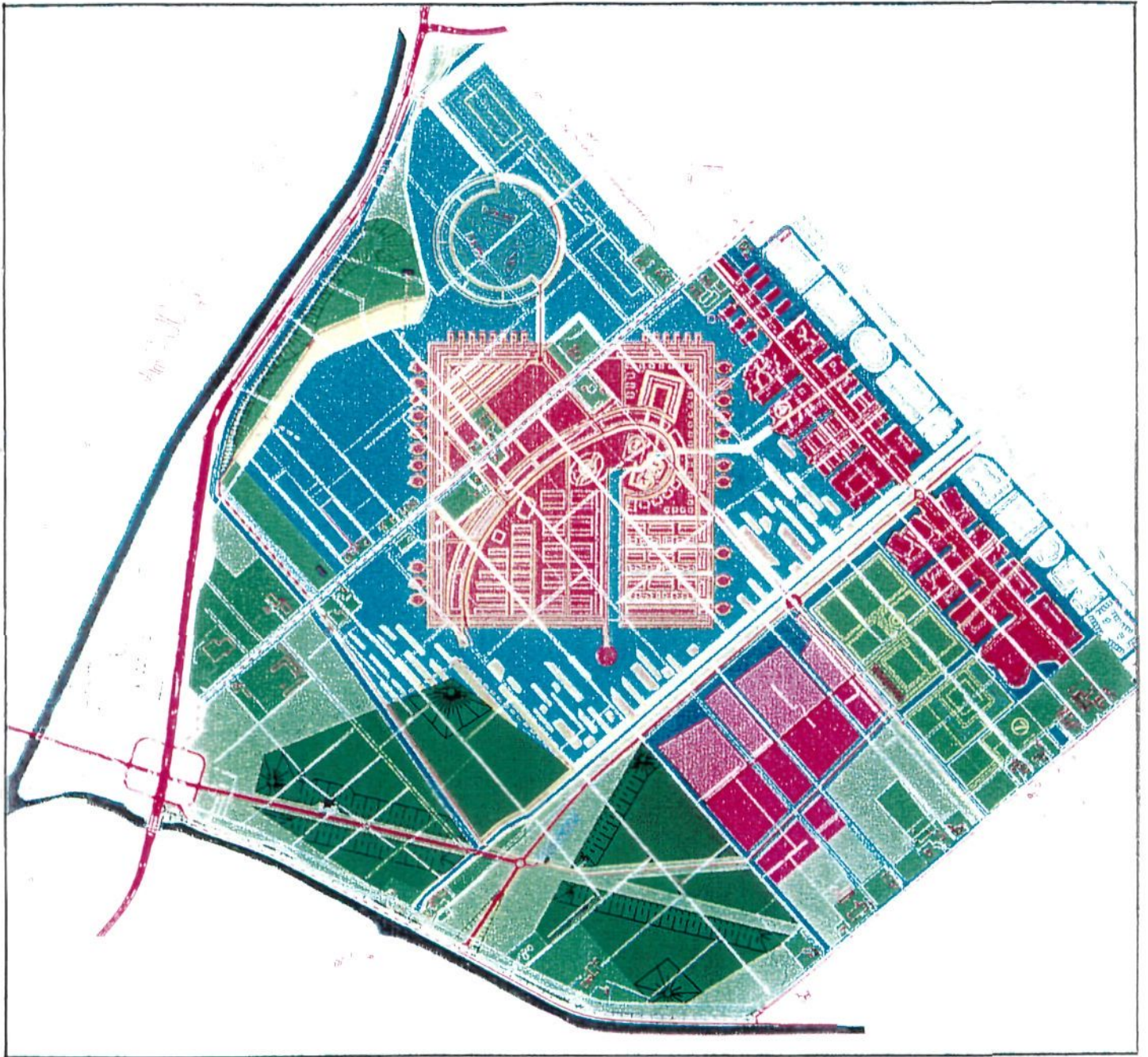
De Heerhugowaard is een 17^e eeuwse droogmakerij. Het gebied is planmatig ingericht. De leidende principes hierbij waren de doelmatige afvoer van water, de ontsluiting van de boerderijen en een verkaveling gebaseerd op een optimale bedrijfsvoering. Pas in de twintigste eeuw heeft zich een centrum ontwikkelend ter hoogte van de Middenweg kruising Stationsweg, welke in de periode 1960-2000 een stedelijk karakter kreeg. Zuidelijk van dit centrum ligt het gebied van Heerhugowaard-Zuid. Hier heeft de bebouwing nog het agrarische karakter behouden en is de oorspronkelijke geografische indeling nog steeds in het landschap goed zichtbaar. Het gebied wordt in het zuiden begrensd door de Huygendijk, in het westen door de Westerweg en in het oosten door de Jan Glijnisweg.

Plannen inrichting Heerhugowaard-Zuid

In de komende jaren zal Heerhugowaard-Zuid een drastische gedaanteverwisseling ondergaan. Het gebied krijgt een stedelijke bebouwing gecombineerd met een recreatiegebied met veel water. De basis voor het ruimtelijke concept is de HAL-structuurvisie. Midden in het plangebied komt de Stad van de Zon als nieuw autonoom element. De Stad van de Zon wordt omgeven door een ring van open water. Langs de randen van het plangebied is een recreatiezone gesitueerd. De invulling van deze recreatiezone laat een aantal gebieden zien met verschillende karakters die ruimtelijk van elkaar worden gescheiden. Dit komt vooral tot uitdrukking in de zuidwesthoek van het plangebied. Hier komen de Druiplanden, de Middenweg en het geplande Huygendijkbos samen. Van het oorspronkelijke kavelpatroon blijft door de herinrichting van het gebied weinig over.

Cultuurhistorische verkenning Recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid

Door de grote veranderingen die het gebied van Heerhugowaard-Zuid staat te wachten is het nodig dat het plangebied cultuurhistorisch wordt verkend. Deze Cultuurhistorische inventarisatie betreft alleen het recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid. Alle in dit gebied gelegen elementen met cultuurhistorische waarde worden in deze notitie beschreven. De hierin bijeengebrachte gegevens worden gepresenteerd in de vorm van zowel teksten als foto's. Tevens zijn er kaarten toegevoegd, waarop de situering van de verschillende cultuurhistorische waarden zijn aangegeven. Het is de bedoeling dat deze kan dienen als inspiratiebron bij de uiteindelijke gedetailleerde invulling van het plangebied.

Plangebied 'De Stad van de Zon' in Heerhugowaard-Zuid

II. HISTORISCH-GEOGRAFISCHE ASPECTEN

De droogmakerij

Met de droogmakerij in de 17de eeuw kreeg het gebied van de Heerhugowaard geografisch in hoofdlijnen zijn definitieve vorm. De hoofdstructuur van de polder wijzigde in de daarop volgende eeuwen niet. Zoals gebruikelijk in droogmakerijen is de verkaveling planmatig opgezet welke gekenmerkt wordt door een grote regelmatigheid. Karakteristiek voor deze polder is de wegenstructuur en de perceelindeling in rechthoekige blokken van 15 morgen (plm. 13,6 ha), vanuit het midden van het gebied opgezet, met 'restmaten' langs de randen. De hoofdwaterlopen (Oostertocht en Westertocht) werden op gelijke afstand en evenwijdig aan twee hoofdwegen (Middenweg en Jan Glijnisweg) gegraven.

Voor Heerhugowaard-Zuid wordt de geografische hoofdvorm in het landschap bepaald door de beide hoofdwegen de Middenweg en de daaraan evenwijdig lopende Jan Glijnisweg met de precies tussen beide wegen gelegen hoofdwaterweg Oostertocht. Deze drie geografische hoofdlijnen lopen in het landschap vanaf de Huygendijk in noord-oostelijke richting. Langs de Oostertocht sloot is recentelijk de Oosttangent als rijweg aangelegd en versterkt daarmee de Oostertocht als geografische hoofdlijn. De hoofdlijn Middenweg wordt in het landschap nog eens versterkt door de aan weerszijden van de weg aanwezige bomenrij. Deze drie hoofdlijnen zijn beeldbepalend en domineren als landschapselement hun omgeving.

Middenweg-zuid

Tweebaansweg aan beide zijden gemarkeerd door hoog opgesnoeide bomen met zowel aan de westzijde als aan de oostzijde parallel lopende sloten.

De meer dan 350 jaar oude Middenweg is van algemeen belang uit cultuur historisch oogpunt als van oudsher belangrijkste aan- en afvoerweg en beeldbepalend baken in het polderlandschap door zijn hoogopgaande bomenrij. Dit beeld is alleen nog in Heerhugowaard-zuid in zijn oorspronkelijke vorm aanwezig.

De druiplanden

Om een meer droog te malen werd rondom het meer een ringvaart gegraven en een ringdijk aangelegd. Het water werd door molens in die ringvaart gemalen en afgevoerd. Zo'n ringvaart groef men niet precies langs de kronkelige oever van het meer. Hoe rechter de vaart hoe goedkoper. Daardoor kwamen afgesneden stukken oud land binnen de ringvaart te liggen en gingen tot de nieuwe polder behoren. Deze gronden, die dus nooit onder water hebben gestaan, noemde men in de 17^e eeuw 'druiplanden'. Ze waren veelal in handen van particulieren uit de omliggende dorpen die er een stukje rietland hadden, of grasland waarop hun vee graasde. Ook de eilanden die in het meer lagen behoorden tot deze druiplanden. Daarop groeiden meestal bomen. Druiplanden zijn in het landschap herkenbaar doordat ze hoger gelegen zijn dan de omgeving en dat soms het oppervlak reliëf vertoont. Rond de druiplanden, die als verhogingen in het nieuw gewonnen land oprezen, groef men sloten voor een goede ontwatering. De druiplanden vormen hierdoor een sterk contrast met het rechthoekige kavelpatroon van de polder. Kavelsloten die afwijken van de strakke planmatig aangelegde hoofdstructuur duiden op de aanwezigheid van druiplanden. Sommige druiplanden zijn doorsneden met sloten en hebben een kavelindeling die van voor de inpoldering dateert en dus afwijkt van die van de polder Heerhugowaard. De oude druiplanden vormen een natuurlijke variatie in het overwegend planmatig ontworpen cultuurlandschap.

Het in Heerhugowaard-Zuid gelegen druipland ligt aan de Westerweg. Het afwijkende verkavelingspatroon valt hier duidelijk op. De oude oeverlijn van het meer De Waard wordt gemarkeerd door de kavelsloot die aan de oostzijde van dit druipland loopt. De inmiddels gesloopte boerderijen op dit druipland behoorden tot een bewoning die ouder was dan de polder zelf. De buurtschap op dit druipland wordt van oudsher Butterhuizen genoemd. De bewoning gaat terug tot in ieder geval de zestiende eeuw en mogelijk wel ouder. De laatste bewoning (vijf stolpboerderijen) lag parallel aan de Westerweg, maar heeft mogelijk dichterbij de oeverlijn gelegen. De bewoning hier was de laatste fase in een proces van een steeds weer terug trekken voor het opdringende water. Het is het enige druipland in de polder waarvan het oorspronkelijke reliëf nog aanwezig is. Dit reliëf is het sterkst in het meest noordelijke deel. Het druipland is daar ook het smalst (plm. 1,5 tot 5 meter). Het aangrenzende deel zuidelijk hiervan is het breedst (300 meter) en wordt gekenmerkt door een flink hoogte verschil. Het zuidelijk deel van dit druipland is vlak.

Doordat het reliëf hier nog bewaard is gebleven en het oorspronkelijke kavelpatroon niet is verstoord behoort het druipland van Butterhuizen tot de meest waardevolle in het Heerhugowaards polderlandschap. Het druipland met de kavelsloten zijn van algemeen belang uit cultuurhistorisch en landschappelijk oogpunt als voormalige oever van het meer De Waard en als begrenzing van het binnengepolderde land van de verdwenen buurtschap Butterhuizen.

Het oude Molenland

Daar waar de Oostertocht en de Huygendijk samen komen hebben oorspronkelijk drie molens gestaan. Hier is de polder Heerhugowaard op z'n diepst. Deze molengang heeft Heerhugowaard eeuwen lang droog gehouden totdat in de tweede helft van de negentiende eeuw de molens werden gesloopt en vervangen door een stoomgemaal.

Het oude Molenland is in het landschap zichtbaar als een smalle strook grond, lopend vanaf de Huygendijk in noordelijke richting. Het wordt aan weerszijden begrensd door een kavelsloot die bij de noordelijke punt elkaar raken en overgaan in de Oostertocht. Zeer waarschijnlijk zijn er resten van de fundamenten van de oorspronkelijke molens aanwezig. Archeologisch onderzoek ter plaatse is noodzakelijk.

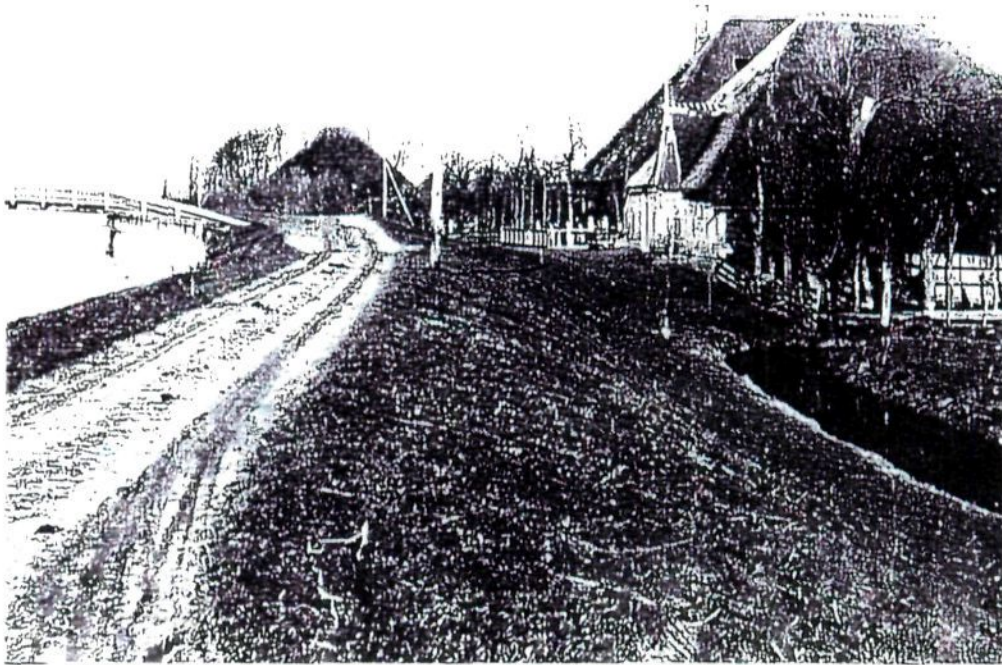
Het oude Molenland is van algemeen belang uit cultuurhistorisch en landschappelijk oogpunt als voormalig terrein waarop een molengang heeft gestaan met de laatste molens die de polder Heerhugowaard droog hielden.

De Huygendijk

De Huygendijk vormt de zuidgrens van het plangebied Heerhugowaard-Zuid en loopt vanaf de Westerweg naar Rustenburg. Deze dijk is een waterkerende dijk langs de ringvaart die de polders Heerhugowaard en Schermer van elkaar scheiden. Deze Huygendijk heet oorspronkelijk de 'Nieuwe Huygendijk' en is in 1630 aangelegd voor de droogmaking van het meer de Grote, of Zuyder Waert. De oorspronkelijk uit 1250 daterende Huygendijk ligt aan de overzijde van de ringvaart (in de Schermer) en wordt ook wel Slingerdijk genoemd. Het is deze dijk die behoort tot de West-Friese Omringdijk, een provinciaal beschermd monument.

Kaart van Heerhugowaard-Zuid uit 1680. De eerste bewoning in Heerhugowaard. Boerderijen langs de hoofdassen Middenweg en Jan Glijnisweg en langs de Huygendijk. De molengang bij de Huygendijk is duidelijk zichtbaar. De stolpboerderijen Middenweg 6, Huygendijk 11 en 25 zijn al aanwezig

Butterhuizen omstreeks 1890. De oorspronkelijke bewoning op dit druipland. In totaal heeft Butterhuizen vijf boerderijen gekend. Links op de foto de Westdijk met de ringvaart. De brug voert naar Sint Pancras. Het druipland Butterhuizen behoorde tot de jaren zestig van de twintigste eeuw tot Sint Pancras.

Het druipland Butterhuizen met oorspronkelijke kavelsloten. Dit druipland markeert de oude oeverlijn van het meer de Grote, of Zuyder Waert.

Heerhugowaard-Zuid met de karakteristieke Middenweg en bomenrij.

Het oude Molenland aan de Huygendijk waar eens de molengang stond die de Heerhugowaard droog hield.

III. ARCHITECTUURHISTORISCHE ASPECTEN

Het plangebied van Heerhugowaard-Zuid is een gebied dat van oudsher slechts schaars voorzien is geweest van bebouwing. Het merendeel van de bebouwing had oorspronkelijk een agrarische bestemming en dat is grotendeels zo gebleven tot de dag van vandaag. Er is sprake van boerderijen en tuinderswoningen. Ook bevindt zich in dit gebied nog het oude stoomgemaal van de polder Heerhugowaard. De bebouwing concentreert zich van oudsher langs de beide hoofdwegen de Middenweg en de Jan Glijnisweg en langs de Huygendijk. De oorspronkelijke bebouwing langs de Westerweg is inmiddels verdwenen. De in het plangebied voorkomende architectuurhistorisch waardevolle stolpen hebben door hun ruimtelijke ligging een landschappelijke waarde.

Huygendijk 11

Op rechthoekig grondplan gebouwde stolpboerderij met enkel vierkant van het Noord-Hollandse type onder een rietgedekt schilddak met de nok haaks op de weg en een omgaande pannenrand van zwarte geglazuurde Hollandse pannen. De nokeinden worden bekroond door een met zink omklede makelaar. De stolp heeft een voorgevel met pilasters en een ononderbroken kroonlijst en is gebouwd in grauwe baksteen op een gecementeerde plint. De stolp valt op door haar ruimtelijke ligging op een erf voorzien van bomen rond de boerderij. De boerderij staat al ingetekend op de kaart van Heerhugowaard uit 1680 en wordt van oudsher genoemd 'De Jagersplaats'. Het huidige exterieur van de op een verhoging gesitueerde stolp dateert vermoedelijk uit het laatste kwart van de 19de eeuw. De Jagersplaats was een van de schuurkerken die de katholieke kerk in Oudorp in de tijd van de reformatie in Heerhugowaard inrichtte.

De stolpboerderij met bijbehorende varkensstal en bomen is van algemeen belang uit cultuurhistorisch en architectuurhistorisch oogpunt als grotendeels gaaf bewaard gebleven Noord-Hollandse stolp daterend uit de laatste kwart van de 19de eeuw. Vanwege haar markante hoofdvorm en landelijke ligging is de boerderij tevens ruimtelijk van belang. De stolp is in gebruik als woning en bedrijf.

Huygendijk 17

Voormalig stoomgemaal van de polder Heerhugowaard daterend uit 1877. Het door de ijzergieterij 'De Prins van Oranje' te Den Haag geleverde bemalingswerktuig werd aangedreven door een stoommachine van 60 pk, waarbij de benodigde stoom geleverd werd door drie stoomketels. Het gemaal werd gebouwd aan de Oostertocht op de plaats van vijnzelmolen nr. 25. In 1889 werd de capaciteit van het gemaal vergroot. Om de nieuwe machines te kunnen plaatsen werd het gebouw vergroot, vermoedelijk door het aan beide kanten te verlengen. In 1935 werd het gemaal omgebouwd tot dieselgemaal. Een olietekort als gevolg van de Tweede Wereldoorlog dwong het polderbestuur over te gaan tot elektrificatie van het gemaal. Van 1957 tot 1979 vergaderde het Heerhugowaards polderbestuur in dit gemaal. Sinds 1979 is het gemaal een museum. In 1999 vond een inwendige verbouwing plaats om het gebouw behalve als museum ook geschikt te maken als trouwzaal.

Het Poldermuseum is van algemeen belang uit cultuurhistorisch en architectuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard poldergemaal daterend uit het vierde kwart van de 19de eeuw. Daarnaast is het gebouw ruimtelijk van belang vanwege de beeldbepalende ligging tussen de Huygendijk en het lager gelegen polderland. Het voormalige gemaal is gemeentelijk monument.

Huygendijk 25

Stolpboerderij op vierkant grondplan met nok haaks op de weg. Rode bakstenen voorgevel met risalerende bakstenen pilasters. Schilddak riet gedekt met dakkapel. De boerderij is gelegen op een ruim erf. De boerderij is verbouwd op niet oorspronkelijke wijze en is in gebruik als woning.

De stolpboerderij is door zijn ruimtelijke ligging en als silhouet in het landschap van belang.

Jan Glijnisweg 1/1A

In tweeën bewoonde stolpboerderij op vierkant grondplan met grijze Friese golfpan en dakkapellen. De stolp heeft een enkel vierkant. De boerderij is aan de zuidgevel uitgebouwd. De nok is uitgevoerd in een punt. In 1957 vond een verbouwing plaats. De voorgevel is gewijzigd. De toegang was in de keuken en is verplaatst naar de dors. In 1966 is de veestalling achter de boerderij vergroot tot de boerderij. Als in 1969 de linkeruitbouw aan de stolp ontstaat komt de stolp vast te zitten aan de veestalling. In 1987 vond een splitsing van de stolp plaats. De boerderij is gelegen op een ruim erf en is in gebruik als woning en als bedrijf. *De stolpboerderij is door zijn ruimtelijke ligging en als silhouet in het landschap van belang.*

Jan Glijnisweg 9

Stolpboerderij op vierkant grondplan met grijze kruispan en nok haaks op de weg. De stolp heeft een enkel vierkant. Voorgevel voorzien van horizontale banden van gele baksteen, welke zijn verstoord door drie vergrote ramen. Aan de voorzijde een dakkapel welke dateert uit 1958. De boerderij is gelegen op een ruim erf. In 1965 vond een verbouwing plaats. De deur in de voorgevel is vervangen door een raam. De stolp is in gebruik als woning en als bedrijf.

De stolpboerderij is door zijn ruimtelijke ligging en als silhouet in het landschap van belang.

Middenweg 1

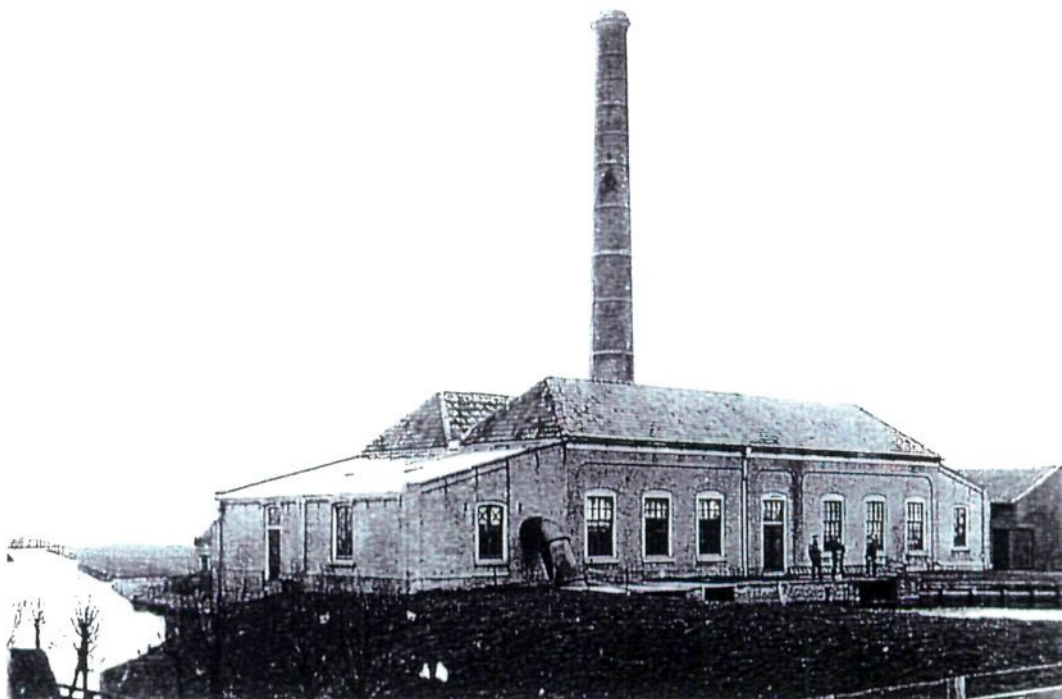
Stolpboerderij op rechthoekig grondplan met dubbel vierkant en nok haaks op de weg. Rietgedekt schilddak met spiegel en rode Hollandse pan. De boerderij dateert uit het begin van de twintigste eeuw en is gelegen op het voormalige Kerkland van Oudorp. Tot 1950 was de eigenaar de Nederlands Hervormde kerk in Oudorp. Het interieur van de boerderij is in 1965 verbouwd. In de voorgevel zijn de ramen en de voordeur vergroot. Bij een latere verbouwing zijn de smalle ramen in de voorgevel geplaatst. De boerderij is in gebruik als woning.

De stolpboerderij is door zijn ruimtelijke ligging en als silhouet in het landschap van belang.

Middenweg 6

Op een ruim erf gelegen stolpboerderij genaamd 'De Kieft'. De boerderij dateert in oorsprong mogelijk uit de 18de of 17de eeuw. De stolpboerderij van het West-Friese type heeft een rietgedekt schilddak met de nok haaks op de weg. Het voorschild heeft een getrapte spiegel van rode pannen. De houten draagconstructie in het interieur bestaat uit een enkel vierkant met aan de voorzijde, de linkerzijde en de achterzijde een overstek. De voorgevel is naar links uitgebouwd. Deze aanbouw is voorzien van een rietgedekt zadeldak in het verlengde van het voorschild. De boerderij is in gebruik als woning en als bedrijf.

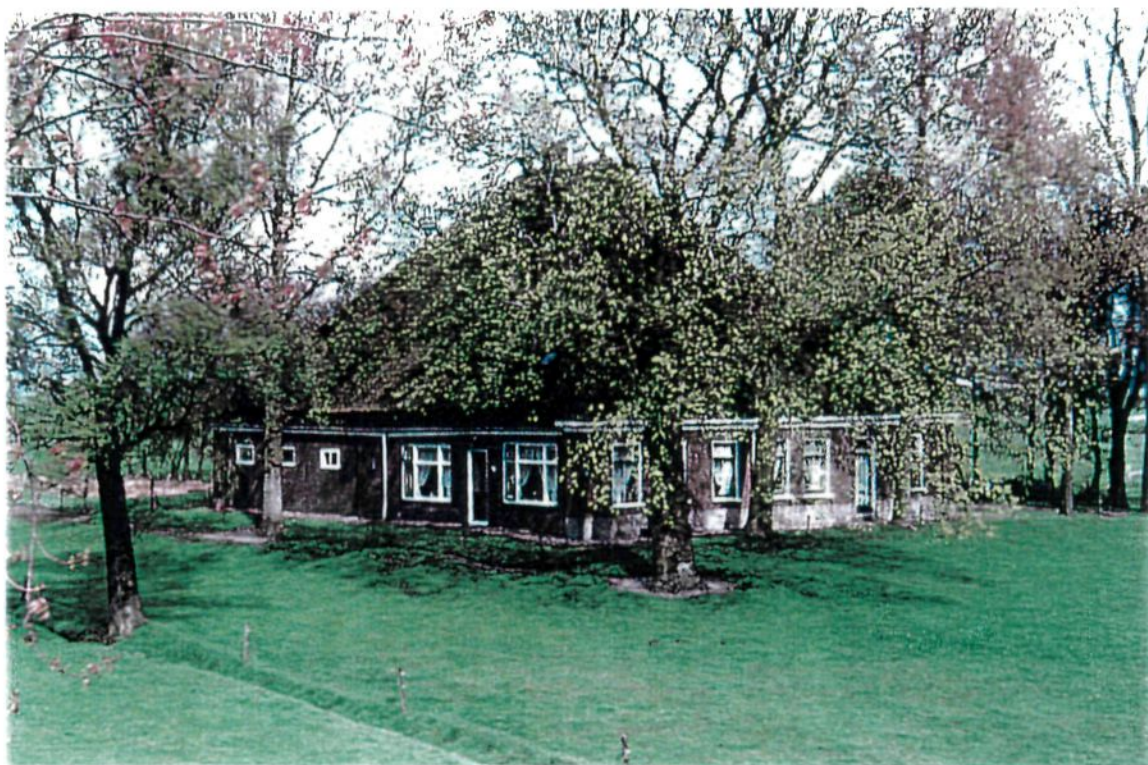
De stolpboerderij is van algemeen belang uit cultuurhistorisch en architectuurhistorisch oogpunt als een in de loop van de 20ste eeuw verbouwde West-Friese stolp met een 17de, of 18de eeuws vierkant. Daarnaast is de boerderij landschappelijk van belang vanwege haar markante hoofdvorm en ruime ligging.

Het stoomgemaal aan de Huygendijk. Plm. 1910

Het voormalige stoomgemaal, nu Poldermuseum, Huygendijk 17.

Huygendijk 11

Jan Glijnisweg 1/1A

Jan Glijnisweg 9

Middenweg 1

Middenweg 6

Huygendijk 25

V. ARCHEOLOGISCHE ASPECTEN

Het driupland Butterhuizen

Gelet op het grote cultuurhistorisch belang van dit laatmiddeleeuwse driupland als voormalige oever van het meer De Waard verdient het aanbeveling om extra aandacht te besteden aan de aanwezigheid van restanten van oude bewoning. Op dit oude oeverland heeft bewoning gestaan.

Het oude Molenland

Hier hebben vanaf ongeveer 1631 tot halverwege de tweede helft van de 19de eeuw enkele molens gestaan, die pas met de bouw van het gemaal werden gesloopt. Zeer waarschijnlijk zijn de fundamenten hiervan nog aanwezig. Archeologische onderzoek hierna is noodzakelijk. Overwogen dient te worden de gevonden resten zichtbaar in het landschap terug te brengen.

IV. AANBEVELINGEN

Middenweg-zuid

Aanbevolen wordt om de Middenweg als voormalige hoofdroute vanaf nummer 5 en het er tegenover inmiddels gesloopte nummer 10 tot aan de Westerweg vanuit historisch-geografisch oogpunt te handhaven, als tweebaansweg met aan weerszijden een kavelsloot en de hoog opgesnoeide bomenrij. Ook de hier nog aanwezige openheid dient gehandhaafd te blijven. Aanbevolen wordt hier geen verdere bebouwing toe te staan.

Jan Glijnisweg-zuid

Aanbevolen wordt de Jan Glijnisweg als onderdeel van het karakteristieke rechtlijnige wegengpatroon van de droogmakerij te handhaven.

Oostertocht sloot

Aanbevolen wordt om deze voormalige hoofdwaterloop te handhaven als onderdeel van het karakteristieke *rechtlijnige kavelpatroon van de droogmakerij*.

De druiplanden

Aanbevolen wordt, gelet op het grote cultuurhistorisch belang, om het druipland Butterhuizen met zijn reliëf evenals zijn contouren in oorspronkelijke staat te handhaven. Archeologisch onderzoek naar eventuele bewoningssporen uit de vijftiende, of zestiende eeuw is noodzakelijk. Archiefonderzoek toont aan dat hier in ieder geval zeventiende eeuwse bebouwing aanwezig geweest is.

Het oude Molenland

Aanbevolen wordt om het oude Molenland te handhaven en niet te doorsnijden door een weg. Archeologisch onderzoek naar resten van een molengang is noodzakelijk. Overwogen dient te worden of de eventuele gevonden resten zichtbaar in het landschap kunnen worden teruggebracht.

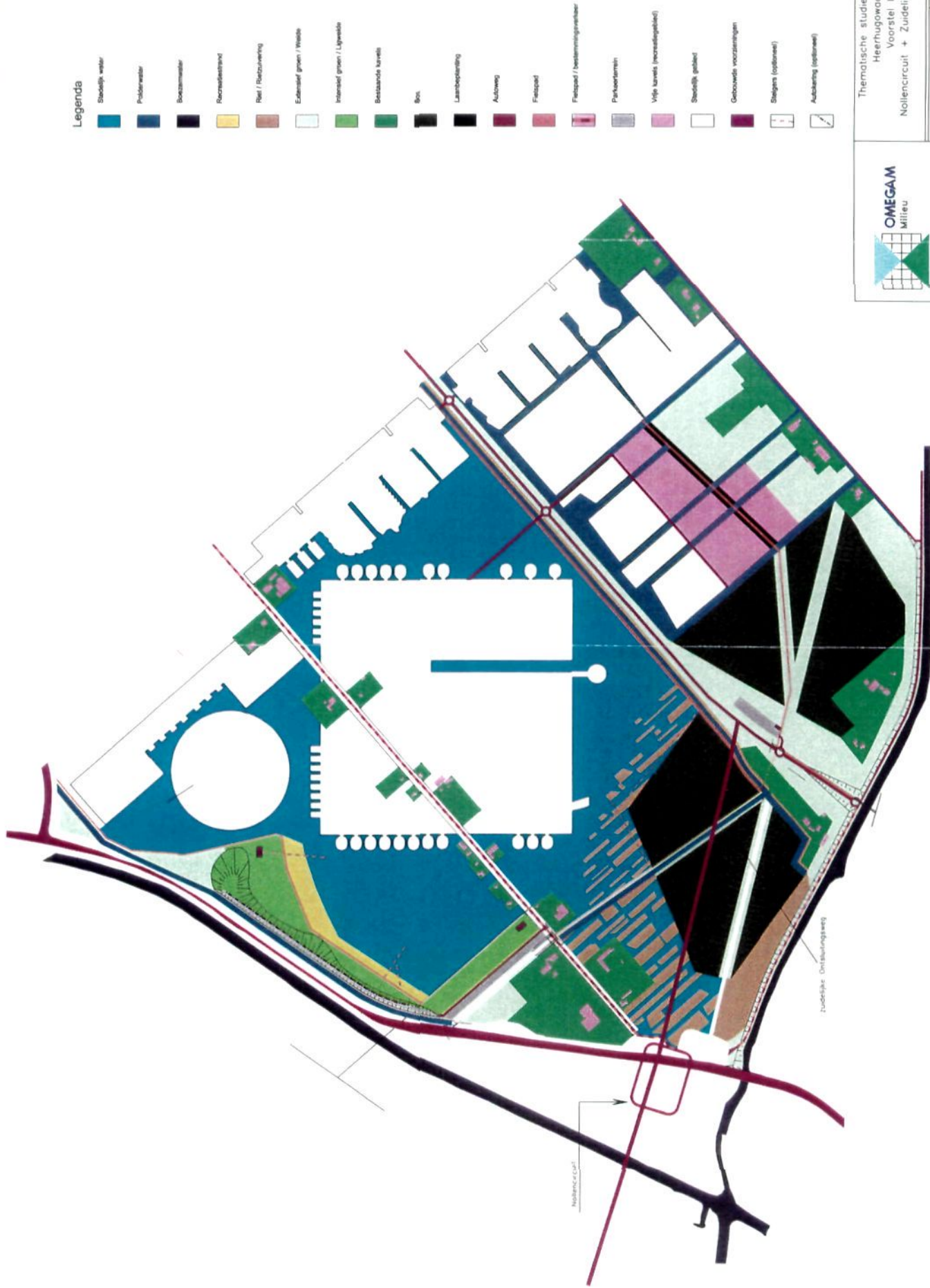
Stolpboerderijen

Aanbevolen wordt om alle stolpboerderijen te laten voortbestaan. Dit geldt zowel voor die aan de Middenweg, als de Jan Glijnisweg en de Huygendijk.

Henk Komen

Stichting Werkgroep Monumenten Heerhugowaard

Legenda

- Stadse water
- Polderwater
- Boswater
- Randwater
- Rand / Randwater
- Extensief gras / Weide
- Intensief gras / Ligte
- Bestaande kavels
- Bos
- Landbouw
- Afval
- Weg
- Weg / Bestemmingsgrens
- Parkeren
- Vrije kavels (recreatiegebied)
- Stadse gebouwen
- Gebouwen woons
- Stadse (openbare)
- Afval (openbare)

H.J.E. Wenckebachweg 120
1096 AP Amsterdam
020 - 5576666

Thematische studie cultuurhistorie
Heerhugowaard-Zuid
Voorstel ligging
Nollencircuit + Zuidelijke ontsluitingsweg

proj. : A. Hopman	project : 1105347
get. : R. Orre	schaal : 1:11 000
dat. : 04-09-2001	bijlage : -2 / V02
gew. : R. Mijndals	controle : proj. leider

Bijlage 3: Literatuurlijst

Anonymus. 1990. Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland, Heerhugowaard. Provincie Noord-Holland

Anonymus. 1990. Monumenten Inventarisatie Project Noord-Holland, Schermer. Provincie Noord-Holland

Anonymus. 1999. Nota Belvedere; Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Coeterier, J.F. 2000. Hoe beleven wij onze omgeving? Resultaten van 25 jaar omgevingspsychologisch onderzoek in stad en landschap

Ginkel, E. van 2000. Toen het land groen en rijk werd; Beemster, Schermer en Graft-De Rijk in cultuurhistorisch perspectief. Provincie Noord-Holland

Haartsen, A.J. c.s. 1989. Levend verleden. Een verkenning van de cultuurhistorische betekenis van het Nederlandse landschap. Ministerie van Landbouw en Visserij, 's Gravenhage

Hendrikx, J.A. 1999, Cultuurhistorische van Stad en Land, Waardering en behoud. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen, p/a Stichting Matrijs Utrecht

Komen, H.E. 2001. Cultuurhistorische verkenning recreatiegebied Heerhugowaard-Zuid. Stichting Werkgroep Monumenten Heerhugowaard

Oever-van Dijk, C. ten, 1999. Cultuurhistorische waardenkaart gemeente Schermer. Provincie Noord-Holland

Bosman, W. & A. Pavlovic , 1996. Heerhugowaard. Archeologisch booronderzoek in de Druiplanden. Provincie Noord-Holland, Afdeling Cultuur en Educatie, Haarlem